

Ερμηνευτικές ερωτήσεις ανοιχτού τύπου

ΑΣΚΗΣΗ 1

Εκφώνηση

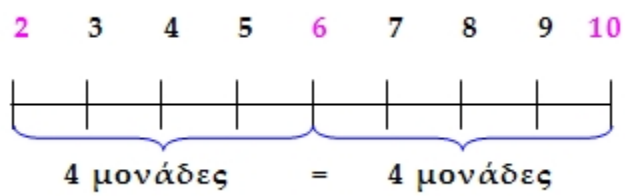
«εἰ τὰ δέκα πολλὰ τὰ δὲ δύο ὀλίγα, τὰ ἕξ μέσα λαμβάνουσι κατὰ τὸ πρᾶγμα»:

Εξήγησε με ένα σχήμα το αριθμητικό μέσον που περιγράφεται εδώ.

(ερώτηση από το σχολικό εγχειρίδιο στη σελίδα 170)

Απάντηση

Το παράδειγμα που αναφέρεται στο αντικειμενικό μέσο είναι αριθμητικό. Αν πάρουμε μια σειρά αριθμών από το 2 έως το 10, το δύο είναι το λίγο, το 10 είναι το πολύ, ενώ μέσο είναι το 6, γιατί, σύμφωνα με τις διδασκαλίες της αριθμητικής, απέχει ίση απόσταση, 4 δηλαδή μονάδες, τόσο από το 2 όσο και από το 10, από τα δύο δηλαδή άκρα. Σ' αυτή δηλαδή την περίπτωση το κριτήριο προσδιορισμού του μέσου είναι ποσοτικό.

ΑΣΚΗΣΗ 2

Εκφώνηση ερμηνευτικής ερώτησης

Ο Αριστοτέλης δεν είχε ακόμη στη διάθεσή του τις τόσο σημαντικές για τον δικό μας λόγο λέξεις αντικειμενικός και υποκειμενικός, βρέθηκε όμως αυτή τη στιγμή στην ανάγκη να εκφράσει τις δύο αυτές έννοιες. Μπροστά σε ανάλογο πρόβλημα ο Αριστοτέλης βρέθηκε πολλές φορές στη διάρκεια των επιστημονικών του ενασχολήσεων, εφόσον ήταν ο πρώτος που ασχολήθηκε με κάποιους επιστημονικούς κλάδους ή πρώτος αυτός αντιμετώπισε με έναν καινούριο, σε σχέση με τους παλιότερους στοχαστές, τρόπο κάποιους τομείς της ανθρώπινης σκέψης και γνώσης. Ο κάθε όμως επιστήμονας, όταν κατά τη διάρκεια των ερευνών του βρίσκεται στην ανάγκη να εκφράσει με λόγο τις ιδέες του, δεν έχει βέβαια πρόχειρες και εύκολες τις λύσεις· μερικές μάλιστα φορές χρειάζεται να κάνει και περισσότερες από μία δοκιμές ώσπου να καταλήξει (αν καταλήξει!) σε κάτι οριστικό. Συνέβη, νομίζεις, το ίδιο και με τον Αριστοτέλη στην περίπτωση που μας απασχολεί;

(ερώτηση από το σχολικό εγχειρίδιο στη σελίδα 170)

Απάντηση ερμηνευτικής ερώτησης

Σ' αυτό το σημείο αξίζει να επισημάνουμε ότι οι όροι «αντικειμενικός» και «υποκειμενικός» δεν υπήρχαν την εποχή του Αριστοτέλη και ήταν δικές του επινοήσεις. Είναι αλήθεια ότι πολύ συχνά οι επιστήμονες κατά τη διάρκεια της επιστημονικής έρευνας βρίσκονται αντιμέτωποι με την ανάγκη να εκφράσουν με τις κατάλληλες λέξεις τις νέες ιδέες ή επιστημονικές τους συλλήψεις. Αυτό αποτελεί μια δύσκολη διαδικασία και οι επιλογές τους είναι δύο: ή να επινοήσουν καινούριες λέξεις ή να χρησιμοποιήσουν ήδη υπάρχουσες με διαφορετικό νοηματικό περιεχόμενο. Έτσι, βλέπουμε ότι και ο Αριστοτέλης, για να πλησιάσει στον προσδιορισμό των εννοιών αυτών, χρησιμοποίησε τον όρο «κατ' αὐτὸ τὸ πρᾶγμα» για την έννοια της αντικειμενικότητας και τον όρο «πρὸς ἡμᾶς» για τον όρο της υποκειμενικότητας.

ΑΣΚΗΣΗ 3

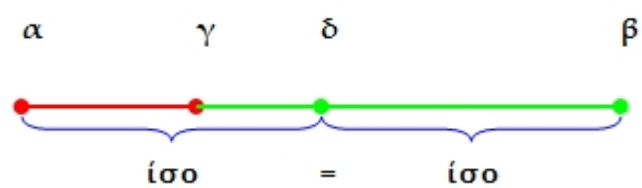
Εκφώνηση

Ποια έννοια προσπαθεί να προσδιορίσει ο Αριστοτέλης σ' αυτή την ενότητα και με ποια κριτήρια γίνεται αυτό;

Απάντηση

Στόχος του Αριστοτέλη σ' αυτή την ενότητα είναι να αποδείξει ότι η αρετή είναι ένα είδος μεσότητας. Γι' αυτό, λοιπόν, πρέπει πρώτα να προσδιορίσει την έννοια της μεσότητας, για να καταλήξει έπειτα στον συσχετισμό της με την ηθική αρετή.

Αν, λοιπόν, πάρουμε ένα μέγεθος $\alpha\beta$ που μπορεί να διαιρείται επ' άπειρον, μπορούμε, όπως διδάσκει ο Αριστοτέλης, να χωρίσουμε ένα κομμάτι $\gamma\beta$, ένα κομμάτι $\alpha\gamma$ και ένα κομμάτι $\alpha\delta$. Το $\gamma\beta$ είναι κομμάτι μεγαλύτερο από το $\alpha\gamma$ («τὸ μὲν πλείον»), το $\alpha\gamma$ είναι μικρότερο από το $\gamma\beta$ («τὸ δ' ἔλαττον») και το $\alpha\delta$ είναι ένα κομμάτι ίσο με το $\delta\beta$ («τὸ δ' ἴσον»). Μέσον, λοιπόν, δεν είναι ούτε το μεγαλύτερο ούτε το μικρότερο κομμάτι αλλά το σημείο που χωρίζει δύο ίσα μέρη. Σχηματικά το μέσον μπορεί να αποδοθεί ως εξής:

Το μέσον, σύμφωνα με τον Αριστοτέλη, μπορεί να προσδιοριστεί με βάση δύο κριτήρια: τα αντικειμενικά και τα υποκειμενικά.

α) Μέσον με βάση τα αντικειμενικά κριτήρια («κατ' αυτό το πράγμα»): το μέσο αυτό σχετίζεται με τα ίδια τα πράγματα. Είναι αυτό που ισαπέχει από τα δύο άκρα του πράγματος. Θεωρείται αντικειμενικό, γιατί απορρέει από παρατηρήσεις και μετρήσεις, από επιστημονική δηλαδή γνώση, και γι' αυτό είναι ένα και αποδεκτό από όλους.

β) Μέσον με βάση τα υποκειμενικά κριτήρια («πρὸς ἡμᾶς»): το μέσον αυτό δεν είναι ούτε πάρα πολύ, ούτε πολύ λίγο, ούτε είναι ένα για όλους. Είναι σχετικό και ο προσδιορισμός του εξαρτάται από τον ίδιο τον άνθρωπο, ο οποίος με τη χρήση της λογικής μπορεί να συνεκτιμά διάφορους αστάθμητους και μεταβλητούς παράγοντες, όπως τις ιδιαίτερες ανάγκες του, τις περιστάσεις, την εποχή, τον τόπο, τα κοινωνικά πρότυπα κτλ.

▪ ΑΣΚΗΣΗ 4

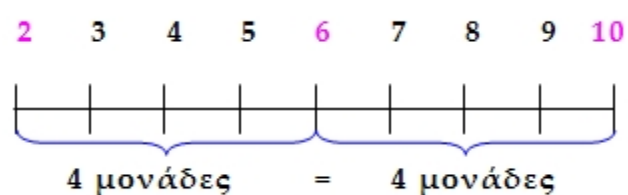
Εκφώνηση

Ποια παραδείγματα χρησιμοποιεί ο Αριστοτέλης προκειμένου να διασαφηνίσει το αντικειμενικό και το υποκειμενικό μέσον;

Απάντηση

Ο Αριστοτέλης, προκειμένου να κάνει κατανοητά τα κριτήρια προσδιορισμού της έννοιας της μεσότητας, θα δώσει δύο παραδείγματα ακολουθώντας επαγωγικό συλλογισμό.

α) Το παράδειγμα που αναφέρεται στο **αντικειμενικό μέσο** είναι **αριθμητικό**. Αν πάρουμε μια σειρά αριθμών από το 2 έως το 10, το δύο είναι το λίγο, το 10 είναι το πολύ, ενώ μέσο είναι το 6, γιατί, σύμφωνα με τις διδασκαλίες της αριθμητικής, απέχει ίση απόσταση, 4 δηλαδή μονάδες, τόσο από το 2 όσο και από το 10, από τα δύο δηλαδή άκρα. Σ' αυτή δηλαδή την περίπτωση το κριτήριο προσδιορισμού του μέσου είναι **ποσοτικό**.

β) Το παράδειγμα που αναφέρεται στο **υποκειμενικό μέσο** αντλείται από τον **χώρο του αθλητισμού**. Αν για κάποιον αθλητή το φαγητό των δύο μνων είναι λίγο και το φαγητό των δέκα μνων είναι πολύ, τότε ο προπονητής δεν θα επιλέξει αναγκαστικά το φαγητό των έξι μνων, που αντικειμενικά είναι η μεσότητα, γιατί γι' αυτόν τον αθλητή μπορεί να θεωρηθεί μεγάλη μερίδα ή μικρή. Για τον Μίλωνα, που ήταν μεγαλόσωμος και έτρωγε μεγάλες ποσότητες φαγητού, είναι λίγο, ενώ για κάποιον που τώρα ξεκινάει να γυμνάζεται, είναι πολύ. Το ίδιο ισχύει και για τους αθλητές του δρόμου, που έχουν ανάγκη μικρότερης ποσότητας φαγητού, ή της πάλης, που χρειάζονται μεγαλύτερες ποσότητες ώστε να ανταποκριθούν στις απαιτήσεις του αθλήματός τους. Παρατηρούμε, δηλαδή, ότι ο προσδιορισμός του μέσου σχετίζεται με **ποιοτικά κριτήρια** και **μεταβλητούς παράγοντες**, όπως η σωματική διάπλαση του αθλητή, ο χρόνος εκγύμνασης και το είδος του αθλήματος.

▪ ΑΣΚΗΣΗ 5

Εκφώνηση

Ποια είναι τα δύο άκρα της μεσότητας; Αφού απαντήσετε στο ερώτημα αυτό, να παρουσιάσετε διαγραμματικά τις αρετές που αναφέρονται στην 4^η ενότητα με τα δύο άκρα τους.

Απάντηση

Ο Αριστοτέλης, στην προσπάθειά του να προσδιορίσει την έννοια της «μεσότητας» αναφέρεται και στις έννοιες της «υπερβολής» και της «έλλειψης». Ήδη στην 4^η ενότητα εμμέσως πλην σαφώς διατύπωσε την άποψη ότι κάθε αρετή είναι «μεσότης» που βρίσκεται ανάμεσα στα δύο άκρα, την υπερβολή και την έλλειψη. Μέσα από τα αντιθετικά ζεύγη που παρέθεσε, έγινε κατανοητό ότι η μεσότητα αποτελεί τη σωστή, την ενδεδειγμένη συμπεριφορά, η οποία επαινείται, γιατί οδηγεί στην κατάκτηση των ηθικών αρετών, ενώ η υπερβολή και η έλλειψη αποτελούν τη λανθασμένη, τη μη ενδεδειγμένη συμπεριφορά, η οποία επικρίνεται, γιατί μας απομακρύνει από τις ηθικές αρετές. Ο συσχετισμός των αρετών που αναφέρθηκαν εκεί με τις έννοιες της υπερβολής και της έλλειψης σχηματικά μπορεί να αποδοθεί με τον ακόλουθο πίνακα:

έλλειψις	μέσον	ύπερβολή
δειλία	άνδρεία	θρασύτης
άναισθησία	σωφροσύνη	άκολασία
άοργησία	πραότης	όργιλότης

Ο Αριστοτέλης, βέβαια, στην 4^η ενότητα δεν αναφέρει καν το άκρο της έλλειψης σχετικά με τις αρετές αυτές, επειδή συναντάται πολύ πιο σπάνια από το άκρο της υπερβολής.

Να επισημάνουμε, επίσης, ότι σε άλλα σημεία των *Ηθικών Νικομαχείων* αναφέρει και πολλά άλλα παραδείγματα αρετών, για να κάνει πλήρως κατανοητές τις παραπάνω έννοιες.

▪ ΑΣΚΗΣΗ 6

Εκφώνηση

Ποιες λέξεις και φράσεις του κειμένου αναφέρονται στους όρους «μέσον - έλλειψις - ύπερβολή»;

Απάντηση

Στον όρο «μέσον» αναφέρονται τα: «τὸ ἴσον» (συγκεκριμένα μ' αυτή τη λέξη δηλώνονται τα δύο ίσα τμήματα που βρίσκονται εκατέρωθεν του μέσου), «τοῦ πράγματος μέσον», «τὸ ἴσον ἀπέχον ἀφ' ἑκατέρου τῶν ἄκρων», «πρὸς ἡμᾶς (μέσον)», «μήτε πλεονάζει μήτε ἐλλείπει» (τα ρήματα αυτά εκφράζουν την υπερβολή και την έλλειψη αντίστοιχα αλλά στη φράση που βρίσκονται υποδηλώνουν το μέσον).

Στον όρο «έλλειψις» αναφέρονται τα: «τὸ ἔλαττον», «ὀλίγον», «ὑπερέχεται», «ἐλλείπει».

Στον όρο «ύπερβολή» αναφέρονται τα: «τὸ πλείον», «πολὺ», «ὑπερέχει», «πλεονάζει».

▪ ΑΣΚΗΣΗ 7

Εκφώνηση ερμηνευτικής ερώτησης

Η αρετή είναι μεσότητα που προσδιορίζεται με βάση ποιο κριτήριο; Αιτιολογήστε την απάντησή σας.

Απάντηση ερμηνευτικής ερώτησης

Με το «οὕτω δὴ» ο Αριστοτέλης καταλήγει στο συμπέρασμα ότι κάθε «ἐπιστήμων», ειδικός τεχνίτης – δεν εννοεί εδώ ο Αριστοτέλης ειδικούς επιστήμονες όπως στα μαθηματικά, γιατί αυτοί ασχολούνται με το αντικειμενικό μέσο και όχι το υποκειμενικό – αποφεύγει την υπερβολή και την έλλειψη και επιδιώκει και προτιμά («αἰρεῖται») το μέσον που προσδιορίζεται με υποκειμενικά και όχι με αντικειμενικά κριτήρια. Έτσι, ο Αριστοτέλης γενικεύει την πρακτική σημασία της υποκειμενικής μεσότητας και συγχρόνως με το ρήμα «αἰρεῖται» θέτει και το ζήτημα της προαιρέσεως σε σχέση με τη μεσότητα. Στο συμπέρασμα αυτό, καταφεύγοντας και πάλι στην εμπειρία της καθημερινής ζωής, αναφέρει την κοινή διαπίστωση ότι οι τεχνίτες επιδιώκουν το υποκειμενικό μέσον, αυτό που βρίσκεται σε συμφωνία με τις ανάγκες των ανθρώπων. Το μέσον αυτό το επιδιώκουν «ζητεῖ» και το επιλέγουν «αἰρεῖται». Με το δεύτερο ρήμα στο ζήτημα της μεσότητας εισάγεται η ελευθερία της επιλογής και προστίθεται και η ψυχολογική διάστασή του, καθώς συνάγεται ότι η μεσότητα είναι επιλογή που εναπόκειται σε μας να την κάνουμε ή όχι.

▪ ΑΣΚΗΣΗ 8

Εκφώνηση ερμηνευτικής ερώτησης

Ποια είναι τα νέα γνωρίσματα της αρετής που προστίθενται σ' αυτή την ενότητα και συμπληρώνουν τον ορισμό της;

Απάντηση ερμηνευτικής ερώτησης

Στις ενότητες που ήδη μελετήσαμε, ο Αριστοτέλης έδωσε βασικά γνωρίσματα της ηθικής αρετής, όρισε την έννοια γένους και διερευνά την ειδοποιό διαφορά. Είδαμε, δηλαδή, ότι οι ηθικές αρετές δεν υπάρχουν μέσα μας εκ φύσεως, αφού συνδέονται με τον εθισμό σε ηθικές πράξεις. Είναι, λοιπόν, η αρετή «ἔξις» που αποκτιέται με μακροχρόνια άσκηση σε ηθικές πράξεις και καθοριστικό ρόλο σ' αυτό παίζει η διδασκαλία. Δεν είναι, όμως, μια οποιαδήποτε «ἔξις», αφού μεγάλη σημασία έχει η ποιότητα των ἔξεών μας. Επίσης, η αρετή συνδέεται με τα ευχάριστα συναισθήματα που νιώθουμε, όταν τηρούμε το μέτρο κατά την εκτέλεση μιας ηθικής πράξης. Έτσι, ο φιλόσοφος κατέληξε ότι η αρετή

είναι «ἔξις» με την οποία ο άνθρωπος φτάνει στην ολοκλήρωσή του και στην ολοκλήρωση του έργου του. Σ' αυτή την ενότητα προστίθενται τα εξής νέα γνωρίσματα της αρετής:

α) Η αρετή βρίσκεται στο **μέσον**, ανάμεσα δηλαδή στα δύο άκρα, την υπερβολή και την έλλειψη.

β) Η αρετή βρίσκεται στο μέσον που προσδιορίζεται με **κριτήρια υποκειμενικά** («πρὸς ἡμᾶς»).

Εδώ, παρατηρούμε ότι ο Αριστοτέλης πλησιάζει τη σχετικοκρατική στάση των σοφιστών απέναντι στα πράγματα, η οποία εκφράζεται με τη φράση του Πρωταγόρα: «Πάντων χρημάτων μέτρον ἐστὶν ἄνθρωπος, τῶν μὲν ὄντων ὡς ἔστιν, τῶν δὲ οὐκ ὄντων ὡς οὐκ ἔστιν» (= Μέτρο όλων των πραγμάτων είναι ο άνθρωπος, αυτών που υπάρχουν πως υπάρχουν και αυτών που δεν υπάρχουν πως δεν υπάρχουν). Υπάρχει, δηλαδή, ο κίνδυνος να θεωρηθεί ότι το κάθε άτομο προσδιορίζει όπως θέλει, αυθαίρετα την αρετή. Κάτι τέτοιο, όμως, δεν ισχύει, όπως θα δούμε παρακάτω, γιατί υπεισέρχεται το κριτήριο του «ὀρθοῦ λόγου», της λογικής, και μάλιστα της λογικής του φρόνιμου ανθρώπου, η οποία διασφαλίζει τη σχετική αντικειμενικότητα στον προσδιορισμό του μέσου. Ο Αριστοτέλης με την υποκειμενική μεσότητα σχετικοποιεί το περιεχόμενο των ηθικών αρετών, αλλά δεν οδηγείται στον σοφιστικό σχετικισμό και υποκειμενισμό. Αποδέχεται μάλλον τη σχετικότητα του ηθικού κώδικα και όχι τον σχετικισμό, όπως άλλωστε θα διευκρινίσει παρακάτω, στις επόμενες ενότητες. Η σχετικότητα του ηθικού κώδικα σημαίνει ότι το περιεχόμενο των ηθικών αρετών εξαρτάται από το περιεχόμενο συγκεκριμένων και αντικειμενικών σταθερών μεταβλητών, όπως είναι ο χρόνος, ο σκοπός, η περίσταση κ.τ.λ. Αντίθετα με τον σχετικισμό του ηθικού κώδικα εννοείται ότι το περιεχόμενο των ηθικών αρετών ορίζεται από το άτομο όπως νομίζει και το συμφέρει κάθε φορά, κυριαρχεί δηλαδή ο υποκειμενισμός.

γ) Η αρετή είναι **προϊόν ελεύθερης βούλησης** του ανθρώπου («τοῦθ' αἰρεῖται»).

δ) Η αρετή προσδιορίζεται με **βάση τη λογική**, τον «ὀρθὸν λόγον» (η άποψη αυτή θα αναλυθεί περαιτέρω στις επόμενες ενότητες). Το στοιχείο αυτό προκύπτει από την αναφορά της λέξης «ἐπιστήμων», ο οποίος επιζητά («ζητεῖ») και επιλέγει («αἰρεῖται») τη μεσότητα ακολουθώντας μια λογική διεργασία.

▪ ΑΣΚΗΣΗ 9

Εκφώνηση

Με βάση τα στοιχεία αυτής της ενότητας και όσα αναφέρθηκαν στις ενότητες 1, 2 και 3, πώς αποδεικνύεται ότι οι ηθικές αρετές δεν υπάρχουν μέσα μας εκ φύσεως;

Απάντηση

Αφού η αρετή είναι μεσότητα που προσδιορίζεται με υποκειμενικά κριτήρια, προκύπτει ότι **δεν υπάρχει μέσα μας εκ φύσεως**. Αν συνέβαινε αυτό, δεν θα ίσχυαν όσα αναφέρονται στις ενότητες 1, 2 και 3. Αν, δηλαδή, ήταν έμφυτο χαρακτηριστικό, δεν θα μεταβαλλόταν, όπως αμετάβλητοι είναι και οι νόμοι της φύσης, και, επομένως, θα προσδιοριζόταν με αντικειμενικά κριτήρια. Επίσης, δεν θα χρειαζόταν ο εθισμός σε ηθικές πράξεις για την κατάκτησή της και οι προσπάθειες των νομοθετών να κάνουν τους πολίτες καλούς μέσω του εθισμού θα ήταν άσκοπες, αφού όλοι θα γεννιόμασταν εκ φύσεως με ή χωρίς την αρετή χωρίς αυτό να μπορεί να μεταβληθεί.

▪ ΑΣΚΗΣΗ 10

Εκφώνηση

Να δείξετε ότι απαραίτητη προϋπόθεση για τον προσδιορισμό της αρετής και του μέσου της είναι η σωκρατική προτροπή «γνῶθι σαυτόν».

Απάντηση

Είδαμε παραπάνω ότι η αρετή είναι μεσότητα υποκειμενική και προσδιορίζεται από τον ίδιο τον άνθρωπο με μέτρο τον εαυτό του. Επομένως, απαραίτητη προϋπόθεση για τον προσδιορισμό αυτής της μεσότητας είναι η αυτογνωσία, το σωκρατικό δηλαδή «γνῶθι σαυτόν». Μόνο αν κάποιος γνωρίζει καλά τον εαυτό του και μπορεί να εκτιμήσει τα όριά του, τα θετικά και τα αρνητικά χαρακτηριστικά του, μπορεί να φτάσει στην αρετή και στον προσδιορισμό του μέσου της. Αυτή η διαδικασία, βέβαια, είναι εξαιρετικά δύσκολη και επίπονη.

Λεξιλογικές ασκήσεις

▪ ΑΣΚΗΣΗ 1

Εκφώνηση

Να δώσετε στα αρχαία ελληνικά τα αντώνυμα των παρακάτω λέξεων: *συνεχεῖ*, *λαβεῖν*, *ἴσον*, *πᾶς*, *μέσον*.

Λύση

συνεχεῖ ≠ ἀσυνεχεῖ

λαβεῖν ≠ δοῦναι

ἴσον ≠ ἄνισον

παῶς ≠ οὐδεὶς

μέσον ≠ ὑπερβολή, ἔλλειψις

▪ ΑΣΚΗΣΗ 2

Εκφώνηση

Να βρείτε στο κείμενο λέξεις ετυμολογικά συγγενείς με τις παρακάτω: *απόβλητα, ταυτότητα, εχεμύθεια, λάφυρο, λοιπόν, διαδρομή.*

Λύση

απόβλητα: ὑπερβολήν

ταυτότητα: ταῦτόν

εχεμύθεια: συνεχεῖ, ἀπέχον, ὑπερέχει, ὑπερέχεται

λάφυρο: λαβεῖν, λαμβάνουσι, ληπτέον, ληψομένω

▪ ΑΣΚΗΣΗ 3

Εκφώνηση

Να δώσετε για κάθε θέμα του ρήματος «βάλλω» παράγωγα (απλά ή σύνθετα) στα νέα ελληνικά:

βαλ-:

βελ-:

βλη-:

βολ-:

Λύση

βαλ-: βαλτός, βαλβίδα, βαλλιστικός, περιβάλλον, παραβάλλω, καταβάλλω, αποβάλλω, συμβάλλω, υποβάλλω, υπερβάλλω, αναβάλλω

βελ-: βέλος, βελόνα, βεληνεκές

βλη-: βλήμα, έμβλημα, πρόβλημα, απόβλητος, διαβλητός, αναβλητικός, υποβλητικός, επιβλητικός

βολ-: βόλος, βολίδα, βολή, αναβολή, υπερβολή, συμβολή, ευμετάβολος, σύμβολο, παράβολο, έμβολο, αμφιβολία, σφαιροβολία.

▪ ΑΣΚΗΣΗ 4

Εκφώνηση

Να δώσετε για κάθε θέμα του ρήματος «έχω» παράγωγα (απλά ή σύνθετα) στα νέα ελληνικά:

εχ-:

σχ-:

οχ-:

-ούχος:

-ουχία:

ωχ-:

Λύση

εχ-: εχεμύθεια, έξη, εξής, ανέχεια, συνέχεια, ανεκτικός, περιεκτικός, περιέκτης, προσεκτικός, καχεξία, καχεκτικός, ευεξία, ακάθεκτος

σχ-: σχήμα, σχέση, σχεδόν, σχετικός, άσχετος, σχέδιο, σχολείο

οχ-: ανοχή, συνοχή, κατοχή, εποχή, εξοχή, παροχή, προεξοχή, οχυρός, οχύρωση

-ούχος: τροπαιούχος, διπλωματούχος, συμβασιούχος, προνομιούχος, πτυχιούχος, ζαχαρούχος, σοκολατούχος

-ουχία: αλληλουχία, κληρουχία

ωχ-: ευωχία, ανακωχή

▪ ΑΣΚΗΣΗ 5

Εκφώνηση

Να σχηματίσετε σύνθετες λέξεις από τα θέματα των λέξεων «πλείον» και «ὀλίγον» στα νέα ελληνικά.

Λύση

«πλείον»: πλειοψηφία, πλειοδοτικός, πλεονεξία, πλεονέκτημα, πλεονέκτης

«ὀλίγον»: ολιγαρκής, ολιγομελής, ολιγόλογος

■ ΑΣΚΗΣΗ 6

Εκφώνηση

«Ελλείπει»: να συμπληρώσετε τα κενά στις παρακάτω προτάσεις με λέξεις ομόρριζες του ρηματικού τύπου που σας δίνεται.

- α) Το δημόσιο ..... συνεχώς αυξάνεται, με αποτέλεσμα να καταρρέει η εθνική οικονομία.
- β) Προτίμησε να αποσυρθεί στην ιδιαίτερη πατρίδα του για το ..... της ζωής του.
- γ) Η ..... ηλίου είναι ένα φαινόμενο που συνεχίζει να προκαλεί δέος.
- δ) Δεν είχε αναπτύξει επαρκώς το θέμα που του δόθηκε στο μάθημα της έκθεσης. Οι ..... ήταν πολλές και σημαντικές.
- ε) Πολλές φορές παθαίνει ....., με αποτέλεσμα να μην αναγνωρίζει οικεία του πρόσωπα.

Λύση

- α) Το δημόσιο .....**έλλειμμα**..... συνεχώς αυξάνεται, με αποτέλεσμα να καταρρέει η εθνική οικονομία.
- β) Προτίμησε να αποσυρθεί στην ιδιαίτερη πατρίδα του για το .....**υπόλοιπο**..... της ζωής του.
- γ) Η .....**έκλειψη**..... ηλίου είναι ένα φαινόμενο που συνεχίζει να προκαλεί δέος.
- δ) Δεν είχε αναπτύξει επαρκώς το θέμα που του δόθηκε στο μάθημα της έκθεσης. Οι .....**ελλείψεις**..... ήταν πολλές και σημαντικές.
- ε) Πολλές φορές παθαίνει .....**διαλείψεις**....., με αποτέλεσμα να μην αναγνωρίζει οικεία του πρόσωπα.

■ ΑΣΚΗΣΗ 7

Εκφώνηση

Να σχηματίσετε με την ποιητική ή αναφορική λειτουργία των λέξεων που ακολουθούν ισάριθμες περιόδους λόγου: **αποβάλλω, κυκλοφορώ, εξισώνω, προβολέας, εξόφθαλμη.**

Λύση

Ενδεικτικές απαντήσεις:

1. Το δύσκολο στη λογοτεχνία (και στη ζωή) είναι να υποχωρήσει το υποκείμενο μπροστά στο κείμενο, ώστε να αποβάλλει την κτητική του κυριότητα.
2. Τόσο ο ομηρικός Οδυσσέας όσο και ο σοφόκλειος Οιδίπους κυκλοφορούν μέσα στο ίδιο το σπίτι τους ως ξένοι, στοιχείο που τους καθιστά απρόβλεπτα παράξενους.
3. Η εύλογη υπόθεση ότι η γνώση παράγει γλώσσα, αλλά και η γλώσσα γνώση, δεν εξισώνει αυτομάτως τους δύο όρους ούτε ποσοτικά ούτε ποιοτικά.
4. Ο καθηγητής αποκάλυψε αναλογικές ομοιότητες και διαφορές μεταξύ των οικονομικών κρίσεων, που θα μπορούσαν να λειτουργήσουν ως προβολείς αναγνώρισης της σημερινής δημοσιονομικής μας κρίσης.
5. Είναι εξόφθαλμη υπερβολή να καταλογίζονται αποκλειστικά στον υπουργό Οικονομίας όλες οι κυβερνητικές δυσλειτουργίες.